

УДК 330.14.014

СУТНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Л. І. Кондюба

Студентка 4 курсу, група ОА-41, навчально-науковий інститут економіки, менеджменту і права

Науковий керівник – доцент, к.е.н О. О. Осадча

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті проаналізовано людський капітал в економіці сталого розвитку. Визначено основні шляхи вирішення проблеми сталого розвитку. Запропоновано основні шляхи вирішення проблеми сталого розвитку.

Ключові слова: людський капітал, інтелектуальний капітал, сталий розвиток, економіка сталого розвитку.

В статье проанализированы человеческий капитал в экономике устойчивого развития. Определены основные пути решения проблемы устойчивого развития. Предложены основные пути решения проблемы устойчивого развития.

Ключевые слова: человеческий капитал, интеллектуальный капитал, устойчивое развитие, экономика устойчивого развития.

This paper examines human capital in the economy sustainable development. The main solutions to the problem of sustainable development. The basic solutions to the problem of sustainable development.

Keywords: human capital, intellectual capital, sustainable development, economics of sustainable development.

Постановка проблеми. Сучасний період соціально-економічного розвитку характеризується диспропорційністю та нестабільністю. Глобальна криза має системний цивілізаційний характер і виявила суперечності, що нагромаджувалися упродовж останніх десятиліть. Розвиток людства став набувати кризового характеру. Не тільки несподівані фінансові кризи, падіння економіки, зростання безробіття, зниження доходів, економічна неспроможність цілих країн, а й деструкція культури, моральна деградація стали ознаками сучасного розвитку. Хижацьке використання ресурсів, орієнтація виключно на поточне споживання обмежує права і можливості майбутніх поколінь, не залишаючи їм вибору способу життєдіяльності. Отже, сучасне людство веде такий спосіб життя, який не дає змоги продовжувати жити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні вклад у розвиток сталого розвитку зроблений такими зарубіжними вченими як Лейзеровіч А. А., Кейтс Р. В., Перріс Т. М., Дж. М. Хулс. Теоретичні дослідження щодо ідеї пошуку раціонального суспільного розвитку активізувалися. Різні аспекти даної проблеми стають предметом наукових дискусій. Економісти, які фокусують увагу на сталості економічного розвитку, насамперед, мають на увазі добробут, прибуток, нагромадження капіталу (Далі, Пеззі). Дослідники-географи були зацікавлені в дослідженні того, які наслідки породжує сталий розвиток для планування використання земельних площ (Наесс, Оуенс, Рід). Реакцією на заклопотаність вченими питаннями комплексного тривалого розвитку було створення у 70-80-х роках ХХ ст.

міжнародних неурядових наукових організацій таких як Міжнародна федерація інститутів перспективних досліджень (ІФІАС), Римський клуб і створення Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP).

Метою статті є проведення аналітичного огляду сталого розвитку, його економіки та аналіз людського капіталу в економіці сталого розвитку.

Для досягнення поставленої мети передбачається розкриття наступних **завдань**:

1. розкрити зміст понять «сталий розвиток», «людський капітал», «інтелектуальний капітал»;
2. визначити проблемні аспекти сталого економічного розвитку;
3. виокремити основні напрями підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема сталого розвитку – одна з найбільш актуальних у сучасному світі. Нею опікуються світові лідери, їй присвячені сотні урядових і міжурядових програм, вона вже багато років стоїть у порядку денному найвпливовіших міжнародних організацій [1].

Під кінець минулого та на початку нинішнього століття ООН розгорнула наполегливу діяльність з цієї проблематики. Були проведені такі важливі заходи як всесвітні конференції, спеціальні сесії Генеральної Асамблеї ООН, зустрічі на найвищому рівні представників практично всіх країн світу. Проблема сталого розвитку перетворилася на важливу складову внутрішньої та зовнішньої політики багатьох держав на різних континентах. Слід зазначити важливу особливість проблеми сталого розвитку. Її гострота не спадає з часом, а навпаки – зростає. І це за умов тієї великої уваги, що приділяється їй в усьому світі урядами, громадськими організаціями, вченими, пересічними людьми. Це свідчить, що заходи, які вживаються світовою спільнотою для її розв'язання, не є досить ефективними, а ресурси, що виділяються для цього – недостатні. Потрібна зміна самої парадигми розвитку, що сформувалася вже в далекому минулому і не відповідає сучасним умовам, до яких перш за все відноситься глибина та швидкість змін умов життєдіяльності людини.

Сталий розвиток суспільства можна характеризувати як такий, за якого людина не робить значної шкоди природним системам, і вони встигають себе відновити. Тобто – це розвиток, який можна розглядати не лише як підтримуваний, а й як такий, що підтримує. Через зазначені негативні аспекти людської життєдіяльності природа суттєво потерпає, стає залежною від діяльності людини і вже не може обійтися без її підтримки [2].

Сталий економічний розвиток – це процес структурної перебудови економіки відповідно до потреб збалансованого розвитку виробництва, соціальної сфери і навколишнього середовища, технологічного і соціального прогресу. Темпи сталого економічного зростання повинні забезпечувати відповідність наявних ресурсів обсягу сукупного попиту, що виключить необхідність підвищення цін на фактори виробництва через їхню зростаючу нестачу.

Отже, виникнення концепції сталого розвитку підірвало фундаментальну основу традиційної економіки – необмежене економічне зростання. Традиційна економіка стверджувала, що максимізація прибутку і задоволення споживачів в ринковій системі є сумісним із максимізацією добробуту. Але виникнення кризових явищ в економіці 70-80-х рр. показало, що орієнтація економіки на короткострокову максимізацію прибутку в кінцевому підсумку призводить до виснаження природних та людських ресурсів. Це і зумовило необхідність винайдення нових схем виробництва і споживання, що не будуть іти у протиріччя з новими потребами розвитку людства – збереження та вдосконалення соціуму в тісному взаємозв'язку із природним середовищем.

Прискорений економічний розвиток і зростання населення світу у XX ст. супроводжувались збільшенням обсягів споживання природних ресурсів. Ресурсні проблеми у період індустріального розвитку загострилися. Господарська діяльність спричинила

виснаження і перетворення усіх компонентів природи: земельних, водних, біологічних, мінеральних та інших ресурсів, порушення екологічної рівноваги природних комплексів [3].

Для збільшення людського капіталу необхідно формувати умови для зміцнення здоров'я, отримання освіти, знань та навичок, що мають інтегральний соціальний ефект, від якого виграє не лише конкретна людина, а й суспільство в цілому.

Як свідчать дослідження, людські ресурси забезпечують 70-80% добробуту суспільства. Найбільш розвинуті країни світу в результаті розвитку ефективної системи освіти отримують до 40% ВВП. Кожна гривня, спрямована на розвиток освіти, забезпечує 3-5 гривень прибутку. Таким чином, людський капітал є реальним фактором економічного і соціо-екологічного розвитку суспільства з одного боку, та найпривабливішою сферою для інвестування – з іншого[1].

Світова практика доводить, що запорукою сталості, збалансованості є такий економічний розвиток і економічне зростання, які забезпечують прогрес та добробут суспільства на якісно новій ресурсній і технологічній базі та ефективному управлінні. У сучасних умовах комплекс продуктивних здібностей і потреб людини постає у формі людського капіталу. Людський капітал – це система характеристик, які визначають здатність людини до творчої праці з метою створення товарів, послуг, доданої вартості, тобто якості робочої сили індивідуума, сукупного працівника підприємства, фірми, корпорації, країни, що знаходять прояв у процесі розширеного відтворення. Таким чином, чим досконалішим є людський капітал, виражений рівнем освіти, кваліфікації, знань, досвіду, тим більші можливості людини до продуктивної високоякісної праці. Також частиною людського капіталу є інтелектуальний капітал, успіхи в освоєнні якого пов'язані з вирішенням проблеми ефективного управління: створенням і примноженням інтелектуального потенціалу організацій; використанням інтелектуального капіталу при створенні інноваційної продукції; процесом інвестування всього циклу перетворень інтелектуального капіталу[4].

Для вирішення даної проблеми доцільно інтелектуальний капітал розглядати як одну із складових частин накопичених благ і, отже, як частину використовуваного капіталу. У цьому випадку у кругообігу перетворень капіталу бере участь і інтелектуальний капітал, проходячи три стадії.

На першій стадії відбувається перетворення грошової форми в інтелектуальні елементи продуктивного капіталу. З використанням знань і навичок в результаті інтелектуальної праці розробляються інноваційні ідеї та створюються предмети інтелектуальної праці – об'єкти інтелектуальної власності.

Крім того, гроші використовуються також для збільшення створеного інтелектуального потенціалу: на навчання та перепідготовку спеціалістів, в результаті чого збільшується обсяг знань фахівців, підвищується якість цих знань, удосконалюються навички; на підвищення корпоративної культури організації, поліпшення технології колективної роботи; на мотивацію інтелектуальної праці, підвищення творчої активності, вдосконалення бізнес - технологій тощо.

На другій стадії перетворень інтелектуальні елементи капіталу забезпечують створення інтелектуальної складової інноваційної продукції. Вкладені в інноваційну продукцію предмети інтелектуальної праці зумовлюють якість продукції. Інтелектуальний капітал в цьому процесі виступає в ролі інтелектуального інструментарію (знаряддя інтелектуальної праці) і в той же час є предметом інтелектуальної праці.

Інтелектуальний капітал впроваджується в продукцію на всіх етапах її створення: в матеріалах, з яких виробляється продукція, в комплектуючих елементах, у верстатах, оснащенні і інструментах, які використовуються у виробничому циклі, в упаковці і т.д. Вкладений на другій стадії перетворень інтелектуальний капітал створює вартість, і чим вище рівень досягнутої якості, тим більше величина створеної вартості .

На третій стадії кругообігу капіталу продукція стає товаром та інноваційна товарна форма капіталу перетворюється в грошову форму. Реалізований товар має ринкову вартість, яка визначається матеріальною та інтелектуальною складовими.

Через інтелектуальну складову вартості продукції реалізується інтелектуальний капітал, перетворюючись на грошову форму.

Інтелектуальний капітал бере участь в утворенні товарної форми капіталу також маркетинговими активами, і перш за все іміджем фірми, її товарним знаком, що також забезпечує створення вартості. Чим більше відома фірма і чим ширше її клієнтська база та зв'язку, тим більша величина вартості може бути реалізована в товарі. Споживач, купуючи товар на ринку, платить не тільки за його якість, а й за впевненість в тому, що декларована необхідна якість товару досягнута в процесі створення продукції. На цій стадії можуть бути реалізовані і об'єкти інтелектуальної власності за допомогою як укладання ліцензійних договорів на виробництво створених брендів, так і прямого продажу прав на володіння об'єктами інтелектуальної власності.

На виручені гроші проводиться примноження інтелектуального капіталу з переходом знову на першу стадію перетворення капіталу.

Висновки з проведеного дослідження:

1. Для ефективного використання інтелектуального капіталу необхідно забезпечити його постійний рух по замкнутій схемі через три стадії перетворень: створення та нарощування інтелектуального потенціалу, кадрового капіталу та інтелектуальної власності; створення інтелектуальної складової інноваційної продукції та інтелектуальної продукції; отримання доходів від реалізації інтелектуального капіталу і подальше примноження інтелектуального капіталу за рахунок відрахувань від отримуваних доходів і інвестування нових інноваційних проектів.

2. Для управління інтелектуальним капіталом на кожній стадії його перетворень необхідно використовувати кількісні показники: на першій стадії – величину інтелектуального потенціалу організації; на другій і третій стадіях – показник ефективності використання інтелектуального капіталу організації і величину роялті для галузей промисловості.

Список використаних джерел:

1. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку: Навч. посіб. / Мельник Л.Г. – Суми, 2011. –383 с.
2. Білорус О. Г., Лук'яненко Д.Г. Глобалізація і безпека розвитку / Білорус О. Г., Лук'яненко Д.Г. – К.: КНЕУ, 2009. –733 с.
3. Близнюк В.В. Людський капітал як фактор економічного розвитку / Близнюк В.В. //Економіка і прогнозування.-2005.-№2.-с.64-74
4. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / Грішнова О. А. – К.: Знання, 2001. – 254 с.